Halk Edebiyatı Ürünleri ve Şiirin Biçimi

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Şiirin biçimi:** Şiirin her bir satırına **dize (mısra)**, dört dizeden oluşan bölüme **dörtlük** denir. Dize sonlarındaki ses benzerlikleri (**uyak**) şiire ahenk katar.
- **Hece sayısı:** Türkçede her hecede bir ünlü bulunur; bir dizedeki ünlüler sayılarak hece sayısı bulunur: "Bah-çe-de bir gül aç-tı" = 7 hece.
- **Mâni:** Genellikle 7 heceli, tek dörtlükten oluşan, 1, 2 ve 4. dizeleri uyaklı halk şiiridir. Düğünlerde, eğlencelerde karşılıklı söylenir (mâni atışması).
- **Türkü ve ninni:** Türkü, ezgiyle söylenen anonim halk şiiridir; sevinç, özlem, yiğitlik gibi duyguları anlatır. Ninni, bebekleri uyutmak için ezgiyle söylenen, sevgi dolu sözlerdir.
- **Tekerleme ve bilmece:** Tekerleme; ses tekrarlarıyla kurulan, akıcı ve eğlenceli sözlerdir (söylenişi zor olanlar diksiyonu geliştirir). Bilmece; bir varlığın özelliklerini kapalı biçimde anlatıp adını buldurmaya çalışan sözlerdir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki kavramları açıklamalarıyla **eşleştiriniz**.

1) dize 2) dörtlük 3) uyak

(…) Dize sonlarındaki ses benzerliği

(…) Şiirin her bir satırı

(…) Dört dizeden oluşan bölüm

2 Aşağıdaki dizelerin **hece sayılarını** bulunuz.

a) Bahçede bir gül açtı

b) Yapraklar düştü yere

c) Mis kokulu kuzu

3 Aşağıdakilerden hangisi **bebekleri uyutmak** için söylenen halk edebiyatı ürünüdür?

A) mâni B) bilmece C) tekerleme D) ninni

4 Aşağıdaki bilmecenin cevabını bulunuz.
"Yuvarlak bir tepsi, gece gökte asılı;
bazen yarım görünür, bazen de hiç yok gibi."

5 Aşağıdaki dörtlüğü okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Bahçede bir gül açtı
Kokusu dağa kaçtı
Bir selam yolladım da
Gönlüme neşe saçtı

a) Dörtlük kaç dizeden oluşur?
b) Birbiriyle uyaklı olan dizelerin numaralarını yazınız.

6 Aşağıdaki sözlerden hangisi söylenişi zor bir **tekerlemedir**?

A) Kırk kırmızı kiraz kızarmış kasada
B) Bugün hava çok güzel.
C) Kitabını çantana koy.
D) Yarın okulda gezi var.

7 Aşağıdaki ifadelerin doğru olanlarının başına **D**, yanlış olanlarının başına **Y** yazınız.
(…) Mâniler genellikle 7 hecelidir.
(…) Türküler ezgiyle söylenir.
(…) Bilmecelerde cevap açıkça söylenir.
(…) Dizeye mısra da denir.

8 Halk arasında düğün ve eğlencelerde karşılıklı söylenen, **tek dörtlükten** oluşan şiir türü hangisidir?

A) ninni B) mâni C) masal D) bilmece

9 Bir şiirin her dizesi **8** heceden oluşuyor. Şiir **3** dörtlük olduğuna göre şiirde toplam kaç dize ve kaç hece vardır?

10 Aşağıdaki dizeleri okuyunuz. **Uyak** oluşturan ses benzerliklerini yazınız.

Rüzgâr esti tepeden
Yapraklar düştü yere
Bir serçe kondu dala
Baktı durdu göklere

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki dörtlüğün her dizesinin hece sayısını yazınız. Hece sayıları birbirine **eşit midir**?

Pencereden bakarım
Mum yakıp da yakarım
Yolunu gözlerim ben
Dereler gibi akarım

12 Aşağıdakilerden hangisi **mâninin** özelliklerinden biri **değildir**?

A) Genellikle 7 hecelidir.
B) 1, 2 ve 4. dizeleri uyaklıdır.
C) Birçok dörtlükten oluşur.
D) Halk arasında söylenir.

13 Aşağıdaki dörtlüğü okuyunuz.

Uyusun da büyüsün
Mis kokulu kuzu
Sabah olunca kalksın
Güneş öpsün yüzünü

a) Bu sözler hangi halk edebiyatı türüne örnektir?
b) Hangi dizenin hece sayısı diğerlerinden farklıdır?

14 Aşağıdaki bilmeceyi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.
"Dişleri var ama yemek yemez, her sabah saçımı düzeltir."
a) Bilmecenin cevabı nedir?
b) Cevabı bulmanızı sağlayan ipuçlarını yazınız.

15 "Sarı sarı saman, samanlıkta sarımsak saklanmış."
Bu tekerlemenin en belirgin özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) "s" sesinin sık tekrarlanması
B) Hiç uyak bulunmaması
C) Bir öğüt vermesi
D) Bir olay anlatması

16 Aşağıdaki ürünleri **amaçlarına** göre eşleştiriniz.
1) ninni 2) bilmece 3) tekerleme 4) mâni
(…) Düşündürmek, bir şeyi buldurmak
(…) Karşılıklı eğlenmek, duygu aktarmak
(…) Bebeği uyutmak
(…) Akıcı konuşmayı geliştirmek, eğlendirmek

17 Aşağıdaki kelimelerin **hece sayısını** yazınız.
a) türkü b) tekerleme c) bilmece ç) dörtlük

18 Aşağıdaki dizelerden hangisi **7 hecelidir**?

A) Dağlar karlı
B) Kuşlar uçuştu mavi göklerde
C) Bir sabah
D) Güz geldi bağımıza

19 Türkülerin ve mânilerin **ortak** ve **farklı** yönlerinden birer tane yazınız.

20 "Pencereden bakarım" dizesiyle başlayan dörtlükte (11. soru) mânide bulunması beklenen **uyak düzeni** var mıdır? Açıklayınız.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Aşağıdaki metni okuyunuz.
"Köyde düğün vardı. Kadınlar ellerinde mendillerle halay çekiyor, gençler iki gruba ayrılmış birbirine dörtlükler söylüyordu. Bir grup sözünü bitirir bitirmez öteki grup aynı ses benzerliğiyle karşılık veriyordu. Bu arada yaşlı bir teyze kucağındaki torununu sallıyor, onu uyutmak için tatlı bir ezgi mırıldanıyordu."
a) Gençlerin yaptığı etkinliğin adı nedir?
b) Yaşlı teyzenin söylediği sözler hangi türe girer?

22 7 heceli, 1, 2 ve 4. dizeleri uyaklı **özgün bir mâni** yazınız. Dizelerinizin hece sayılarını yanlarına yazınız.

23 Aşağıdaki dörtlükle ilgili hangisi **söylenemez**?

Rüzgâr esti tepeden
Yapraklar düştü yere
Bir serçe kondu dala
Baktı durdu göklere

A) Dört dizeden oluşur.
B) Dizelerin hece sayıları birbirinden farklıdır.
C) 2. ve 4. dizeleri uyaklıdır.
D) Doğadan bir görüntü anlatır.

24 Aşağıdaki bilmecelerin cevaplarını bulunuz.
a) "Kanadı yok uçar, ağzı yok bağırır; dalları eğer, kapıları çarpar."
b) "Bir evim var, pencereleri yok; içinde bir sarı, bir de beyaz var."

25 Bir öğrenci şu tekerlemeyi yazmıştır: "Pembe pabuçlu pire, pazardan pırasa ile patlıcan aldı."
a) Tekerlemede en çok tekrar edilen ses hangisidir?
b) Böyle tekerlemeleri hızlı söylemeye çalışmak konuşmamıza nasıl katkı sağlar?

26 Hangi seçenekte verilen tür ile özellik **yanlış** eşleştirilmiştir?

A) Bilmece – Bebekleri uyutmak için söylenir.
B) Mâni – Genellikle tek dörtlükten oluşur.
C) Türkü – Ezgiyle söylenir.
D) Tekerleme – Ses tekrarlarına dayanır.

27 Bir şair 4 dörtlükten oluşan bir şiir yazmıştır. Şiirin ilk iki dörtlüğündeki dizeler 7'şer heceli, son iki dörtlüğündeki dizeler 11'er hecelidir.
a) Şiirde toplam kaç dize vardır?
b) Şiirin toplam hece sayısı kaçtır?

28 Aşağıdaki özellikleri taşıyan bir halk edebiyatı ürününün adını yazınız ve bu türde **iki dizelik** özgün bir örnek oluşturunuz.
"Çocuğu sevgiyle uyutmak için söylenir, sözlerinde iyi dilekler vardır."

29 Aşağıdaki durumların hangisinde "**tekerleme**" kullanmak en uygundur?

A) Bebeği uyutmak
B) Bir cenaze törenine katılmak
C) Bir sunumdan önce dili ısıtıp akıcı konuşmaya hazırlanmak
D) Bir haber metni yazmak

30 Aşağıdaki iki dizeyi okuyunuz.
"Yayla yolu taşlıdır" / "Kuzular dağ başlıdır"
a) İki dizenin hece sayılarını yazınız.
b) Bu iki dizeye uyaklı olmayan bir 3. dize ve uyaklı bir 4. dize ekleyerek mâniyi tamamlayınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**